

kwalitatief onderzoek zowel haar sterktes beter uit de verf kan laten komen als haar controleerbaarheid vergroten.

Een laatste bijdrage tot de bundel is een stuk van Jeanine Evers aangaande de ethische professionaliteit in rapportage, dat zij mede samenstelde op basis van wat zij een klein e-mail onderzoek bij collega's noemt. Dat lijkt tot zinnige opmerkingen over het gehele scala van problematische situaties aangaande rapportage te leiden. Vreemd is wel dat Evers op een bepaald punt stelt dat 'het aan de onderzoeker is om te bepalen waar hij de grens van het toelaatbare wijzigen legt' (p. 106) wanneer manipulatie van onderzoeksresultaten door de opdrachtgever besproken wordt. Mijns inziens moet de onderzoeker op dit punt steeds het been stijf houden en is elke vorm van bedrog onaanvaardbaar en niet-onderhandelbaar. Evers heeft wel een punt als ze ervoor pleit om bij de opleiding potentiële onderzoekers beter voor te bereiden op het proces van 'trekken en duwen dat zij later in hun beroepsleven gaan tegenkomen' (p. 122). De bundel eindigt met een bijlage van de hand van Pieter Edelman waarin een geannoteerde lijst van literatuurreferenties aangaande rapporteren van kwalitatief onderzoek gegeven wordt. Daaruit leert de lezer dat ook grootheden als Howard Becker, Anselm Strauss en Juliet Corbin en Clifford Geertz over de problematiek gepubliceerd hebben. Jammer genoeg is daar eerder in het boek nauwelijks een weerslag van terug te vinden. Zo werd het gevoel – dat me al tijdens de lectuur bekreep – versterkt dat de bijdragen in het boek wel een interessant licht laten schijnen op het rapporteren over kwalitatief onderzoek, maar dat dit zeker niet het ultieme boek over de kwestie is.

Literatuur

Reybrouck, D. van (2001) *De Plaag. Het stille knagen van schrijvers, termieten en Zuid-Afrika*. Amsterdam: Meulenhoff.

Replik op Dirk Jacobs

Fred Wester

De bespreking van Jacobs van de bundel 'Rapporteren over kwalitatief onderzoek' is teleurstellend te noemen. Op het hoofdthema van de bundel (rapporteren van kwalitatief onderzoek) wordt naar mijn smaak te weinig ingegaan, terwijl de kwalificatie 'dat dit zeker niet het ultieme boek over de kwestie is' zijn doel mist. Het was immers niet de pretentie van het boek om 'ultiem' te zijn (dan hadden wij het boek *Handboek rapporteren* genoemd). De bundel laat vanuit een aantal invalshoeken zien waar men tegenaan loopt bij het rapporteren in kwalitatief onderzoek en tracht daartoe handreikingen te doen. Ik zou het veruit geprefereerd hebben als Jacobs op een meer overstijgende wijze naar het boek had gekeken en had aangegeven hoe de verschillende bijdragen zijn eigen begrip van rapportage al dan niet hebben beïnvloed. Nu beperkt hij zich tot losse opmerkingen over een aantal bijdragen, waarbij hij soms de plank mislaat.

Over de bijdrage van Abma stelt Jacobs dat poëzie niet tot een reductie van complexiteit leidt, maar eerder tot een toename daarvan en daarom niet wetenschappelijk is. Bij het dialogisch

schrijven gaat het juist *niet* om het nastreven van reductie van complexiteit, dus zou Jacobs moeten nadenken over de reikwijdte van zijn criterium of over de verschillende functies en vormen van rapportage, dat wil zeggen de plaats van het soort producten dat Abma bedoelt in het onderzoeksproces. Afdoen als onwetenschappelijk is weinig verhelderend.

Over de bijdrage van Evers merkt Jacobs op dat de onderzoeker ‘steeds het been stijf [moet] houden en elke vorm van bedrog [is] onaanvaardbaar en niet-onderhandelbaar’. Hier mist Jacobs de pointe. Die was dat de grens tussen waarheid en bedrog niet zomaar te geven is; het is in elk proces een nieuwe afweging omdat mensen die grens verschillend leggen waarbij zowel ‘brillen’ als belangen aan de orde zijn. Ethiek (en in het verlengde daarvan beroepsmoraal) is een dynamisch gegeven waarbij de afweging steeds opnieuw gemaakt wordt en geen zwart-wit receptuur voorhanden is. Om deze reden wordt juist meer aandacht gevraagd voor de dynamische invulling van de beroepsmoraal; alleen een beroepscode of andere vormen van protocollering voldoen niet.

Voorts is volgens Jacobs de data-analyse veel meer een probleem dan het presenteren van gegevens in de rapportage. Prima, maar leg dan uit waarom het presenteren van gegevens niet zo’n probleem is; welke oplossingen zijn er, en zijn die er ook voor artikelen waarin kwalitatief onderzoek wordt verslagen? En wat Vallet in haar bijdrage stelt over het rapporteren van het analyseproces, is dat volledig en ben je het daar mee eens, of moeten over het analyseproces andere dingen in de rapportage worden opgenomen?

Acht portretten en duizend details

Arenda Kieviet

L. Boumans, H. Dibbits & M. Dorleijn, *Jongens uit de buurt; een ontmoeting met Güray, Naraen, Hasan, Youssef, Mustafa, Azzadine, Badir en Rachid*. Amsterdam: Aksant, 2000, ISBN 90 6861 214 x, 138 p. € 13,50.

Dit boek schetst het dagelijks leven van acht jongens uit de Utrechtse wijk Lombok, die samen een etnisch gemengde, hechte vriendengroep vormen. De auteurs interviewden de jongens in het kader van hun onderzoek naar culturele uitwisseling tussen groepen van verschillende herkomst in een gemengde stadswijk. In de inleiding geven de auteurs summier aan wat hun werkwijze is geweest voor de totstandkoming van dit boek. Er is gebruikgemaakt van lange interviews met de jongens alleen, gesprekken met ‘een paar mensen uit de omgeving’ en observaties van onderlinge gesprekken. Al deze gesprekken hebben als globaal onderwerp de cultuur van het dagelijks leven van deze jongens, om zo een beeld te geven van hoe deze zonen van migranten omgaan met culturele diversiteit en de spanning tussen hun eigen identiteit en integratie.

Het boek is onderverdeeld in de hoofdstukken, ‘Uit en thuis’, ‘Muziek’, ‘Kleding’, ‘Religie’ en ‘Taal’. Deze onderwerpen lijken op te komen uit de gesprekken en de indruk bestaat dat er